

**МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

**Донецької державної академії
управління**

ТОМ III

**Серія “Державне управління”
Випуск 14 “Державне регулювання
економіки і соціального розвитку
територій та підприємств”**

Донецьк 2002

ББК 65.050+67.3

З 23

Збірник наукових праць Донецької державної академії управління «Державне регулювання економіки та соціального розвитку територій та підприємств», т. III, вип. 14, серія «Державне управління». – Донецьк, ДонДАУ, 2002. – 299 с.

Засновник: Донська державна академія управління

Редакційна рада:

Поважний С.Ф. – головний редактор,
Пілюшенко В.Л. – заст. головного редактора,
Чумаченко М.Г., Бурега В.В., Поважний О.С., Омеллячук А.І.,
Жидченко В.Д.

Редакційна колегія:

Поважний С.Ф. – д.е.н., Губерна Г.К. – д.е.н., Дорофійенко В.В. – д.е.н.,
Пілюшенко В.Л. – д.т.н., Адамов Б.І. – д.е.н., Гаркуша П.Д. – д.е.н.,
Амітан В.Н. – д.е.н.

У збірнику представлено результати наукових досліджень кафедри маркетингу ДонДАУ. Викладено теоретичні і практичні основи формування маркетингової стратегії розвитку регіонів і підприємств, інноваційної політики, конкурентоспроможності, логістичних принципів управління. Збірник розрахований на наукових і практичних робітників, викладачів вищої школи, аспірантів, магістрів і студентів.

Затверджений додатком до Постанови Президії ВАК України від 14.11.2001 р. № 2-05/9 як фаховий з державного управління.

Видається за рішенням вченої ради ДонДАУ

Адреса редакції: 83015, м. Донецьк –15, вул. Челяскінців, 163а.
Телефони: (062) 337-66-09, (0622) 93-71-78

ISBN966-7917-00-2

ББК 65.050+67.3

© Донецька державна
академія управління,
2002

З М І С Т

Розділ I. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Кірнос І.О., Галігузов О.Г. Розвиток теорії державного регулювання зовнішньої торгівлі.....	6
Український В.Є. Проблеми формування системи критеріїв для моніторингу стійкого розвитку держави.....	11
Якубенко В.П. Державне регулювання діяльності природних монополій в контексті стратегічного управління.....	22
Петенко І.В., Ісіков С.М. Сучасні проблеми малого підприємництва в умовах переходу до ринкових відносин в Україні.....	36
Маєвська Н.В. Оцінка і управління екологічним ризиком.....	43
Токарева В.І., Лобас В.М., Адамов Б.І. Організація та економічні важелі державного регулювання підготовки управлінського персоналу.....	54
Петрушевська В.В. Державне регулювання грошово-кредитної політики для забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів господарювання.....	60
Перевсрзєв В.М. Проблеми розвитку місцевого самоврядування як форми автономного здійснення публічної влади.....	68
Вишневська Н.П. Співвідношення держави і ринку в приватизаційному процесі.....	74
Стойка А.В. Державна політика щодо громадських організацій: основні засади, передумови і напрямки.....	79
Попов Д.О., Клинець П.А. Теоретичні підходи до формування державного механізму ефективного використання трудового потенціалу.....	87
Самойленко В.О., Соловійов О.М. Цілі, сутність і зміст інноваційної державної політики на сучасному етапі.....	92
Поповченко О.М. Формування державної ідеології енергоринку України.....	96
Гончарова Т.А. Механізм державної підтримки основних стадій інноваційного процесу.....	101
Корабельникова Л.К. Стан політичної культури в транзитивному українському суспільстві: пошук управлінського контексту.....	108
Шишлов М.М. Взаємовплив державного регулювання економіки та економічної системи.....	118
Степаков А.В. Проблеми і шляхи вдосконалення валютного контролю за експортно-імпортними операціями в Україні.....	129
Черниш О.І. Задоволення потреб – необхідний мотив розвитку сфери послуг.....	134
Черніков О.В. Методологічні основи державної міграційної політики.....	139

Комар Т.М. Взаємодія влади та громадського суспільства в історії європейської цивілізації	145
---	-----

Розділ II. РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Поважний О.С., Савельєв Л.О., Остапець А.В. Економічна самостійність регіонів в системі унітарної держави	154
Хіврич Ю.Є. Стан і проблеми розвитку системи водопостачання і водовідведення регіона	161
Поважний О.С., Плакіда О.В. Управління соціальними флуктуаціями у регіоні в умовах динамічної рівноваги	168
Ларіна Р.Р. Вплив логістики на функції регіональних органів державного управління	180
Пенькова І.В. Використання зарубіжного досвіду в регулюванні інвестиційної діяльності у ВЕЗ та ТПР	185
Ляшко І.І. Про необхідність формування еколого-економічного механізму в умовах виснаження природних ресурсів	190
Машко Г.В. Роль регіонального бюджету у формуванні фінансової політики держави	197
Ясинська Н.А. Регіональні проблеми державного регулювання суб'єктів малого підприємництва	205
Аровіна М.П. Структурна динаміка промисловості в контексті регіональної соціальної політики	211
Чорний О.С. Концептуальні підходи щодо реформування місцевих бюджетів	218
Охрей О.П. Управління землекористуванням в місті	223
Хороших В.В. Необхідність державного регулювання ринку житлової нерухомості	232
Коваленко В.П. Державне управління післядипломною освітою: проблема специфіки	237
Долгальова О.В., Колосов В.П. Сутність та соціально-економічне значення розвитку підприємництва в регіоні	247

Розділ III. ГАЛУЗЕВЕ УПРАВЛІННЯ

Шишкова В.С. Зарубіжний досвід управління економікою вугільної промисловості	252
Ткачова Н.М., Черноус О.І. Механізм державного регулювання процесу інвестування автотранспортного комплексу Донецького регіону	257

Дроб О.М. Аналіз можливостей збільшення обсягу збуту труб за рахунок підвищення їх конкурентоспроможності	265
Рибалка О.Т. Про ринкові механізми задоволення інвестиційних потреб житлово-комунального господарства	272
Жерновий І.О. Економічні умови відтворення в сільському господарстві	280
Смерічевський С.Ф., Ткачова Н.М., Чернов С.О. Маркетинговий механізм державного управління інноваційними процесами	288
Мальцева І.В. Формування прибутку підприємства як джерела інвестицій	296

казал необходимость проведения в отдельных случаях реприватизации имущества, но законодательная база под эти мероприятия так и не была создана. Поэтому широкой практики на Украине реприватизация имущества не получила. Но, что этот процесс должен происходить наравне с процессом приватизации, так как он выступает своеобразным стимулом для частного собственника при организации эффективного управления этой собственностью.

Второй этап характеризовался введением в оборот наличных именных приватизационных имущественных сертификатов. Они применялись как средство платежа за объекты приватизации. Наряду с приватизационными имущественными сертификатами использовались компенсационные сертификаты, выдаваемые гражданам как компенсация за обесценение денежных сбережений. Важной особенностью этого этапа стала продажа акций приватизированных предприятий физическим и юридическим лицам посредством созданной системы сертификатных аукционов.

Для реализации модели большой приватизации при содействии международной консультационной фирмы «Прайс Уотерхауз», финансируемой американским агентством по международному развитию, была создана единая сеть центров сертификатных аукционов, которая состояла из региональных центров в каждой области, а также Украинского центра сертификатных аукционов. Главной их задачей стало обеспечение прав граждан Украины принимать участие в приватизации предприятий.

На сертификатных аукционах были выставлены пакеты акций около 8 тысяч предприятий, в основном производственной сферы. Более 33 млн. граждан (66% имеющих право получения приватизационных имущественных сертификатов) воспользовались услугами центров, чтобы выкупить свою часть государственной собственности.

Итоги этого этапа состоят в создании условий для перераспределения и концентрации собственности в руках эффективных собственников, создании основ корпоративного сектора экономики и финансового рынка, превращение миллионов граждан Украины в акционеров и приобретение опыта владения корпоративными правами. Далеко не все удалось, поскольку приватизационные процедуры применялись впервые в истории страны.

Возможности влияния государства на процессы приватизации ограничиваются контролем за доприватизацией имущества и перераспределением собственности, постоянным совершенствованием законодательной базы по вопросам приватизации, ограничением монополизма ряда крупных собственников путем введения норм антимонопольного законодательства.

Итак, когда созданы и действуют правовые нормы реформирования отношений собственности (приватизации) – 1 этап, когда создана приватизационная масса и сформированы участники приватизационных процессов (физические лица-акционеры и институциональные акционеры) – 2 этап, роль и влияние государства в процессах приватизации качественно измен-

ется, с одной стороны, становясь более глубокой, с другой – уменьшаясь в масштабах. Прямые управленческие функции государства сменяются регулирующими. Поэтому третий этап участия государства в приватизационном процессе характеризуется тем, что не вмешиваясь в процессы перераспределения собственности, или же участвуя в этих процессах в качестве равноправного игрока государство следит за соблюдением созданных правил, вовремя их корректируя. Регулирование приобретает форму арбитражных функций.

Литература

1. The State a Changing World. The World Bank. Oxford University Press, 1997.P.
2. Ларцев В. Основные особенности этапов приватизации // Экономика Украины. – 2000.- № 3, с.43

УДК 321.01: (477.62)

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ОСНОВНІ ЗАСАДИ, ПЕРЕДУМОВИ І НАПРЯМКИ

Стойка А.В., голова профкому студентів ДонДАУ

У статті проаналізовані проведені раніше дослідження щодо вивчення проблеми, що розглядається. Розглянуті політико-правові основи функціонування громадських організацій. Визначені перспективи та основні напрямки державної політики щодо сприяття становленню, розвитку громадських організацій та виконанню ними статутних цілей.

В статті проаналізовані проводимі раніше дослідження по вивченню розглядаваної проблеми. Розглянуті політико-правові основи функціонування громадських організацій. Визначені перспективи та основні напрямки державної політики по сприяття становленню, розвитку громадських організацій та виконанню ними уставних цілей.

З перших років розбудови незалежної України почався процес відновлення громадянського життя в Україні – зокрема у формі становлення і інституціалізації різноманітних громадських організацій. Йдеться про усе розмаїття формувань, що утворюють так званий «третій сектор»: недержавні неурядові організації. Вони покликані відтворити весь спектр багатоманітних інтересів різних верств населення, репрезентувати ці інтереси, сприяти залученню громадян до формування і здійснення

політики, виявляти та втілювати різноманітні ініціативи, здійснювати функції громадського контролю тощо. Від розвиненості організації «третього» сектору вирішальною мірою залежить те, наскільки повноцінно відбуватиметься процес формування засад громадянського суспільства, наскільки успішним і незворотним буде процес демократизації, наскільки динамічно буде проходити процес інтеграції України у європейські структури тощо. З одного боку, виникнення і розвиток недержавних організацій – це справа самих громадян, прояв їхньої спроможності до самоорганізації та належної репрезентації своїх інтересів. З іншого ж боку треба враховувати, що після багатьох років тоталітарного і авторитарного минулого значна кількість громадян просто не має необхідних навичок роботи на терені незалежної громадянської активності, не усвідомлює і не може артикулювати своїх інтересів, гідно репрезентувати їх в структурах влади та ін.

Це зумовлює відповідну необхідність вироблення і впровадження адекватної державної політики щодо громадських організацій – зокрема, з точки зору сприяння їх повноцінному становленню, розвитку і функціонуванню, налагодженню повноцінного діалогу між існуючими і виникаючими організаціями, партнерства між «третьім сектором» і державними структурами в сфері вироблення і реалізації важливих рішень.

Особливо важливою є така політика на регіональному рівні, де головним чином і формуються засади економічної і соціальної політики, де соціально-економічна система демонструє свою спроможність гнучко реагувати на потреби і виклики доби. З іншого боку, саме на рівні регіону існує реальна можливість здійснювати ті чи інші політичні (адміністративні) інновації, шукати і втілювати (впроваджувати) нові підходи в галузі громадсько-політичного руху, використання його потенціалу для вирішення нагальних завдань регіональної політики.

Метою пропонованої статті є розгляд основних принципів і засад державної політики щодо громадських організацій, аналіз досвіду, накопиченого органами влади в цій сфері, визначення основних напрямків, на яких могла б зосередитися увага управлінців, які безпосередньо працюють із організаціями «третього сектору», їх керівництвом і особовим складом.

Проблемам формування і належного розвитку організацій «третього сектору» приділено досить великої уваги науковців у пострадянських країнах і, зокрема, в Україні. Останнім часом значно зросла кількість публікацій про основи і цінності громадянського суспільства, – хоча варто констатувати, що переважають здебільшого публіцистичні статті, автори яких основному не ставлять на меті прискіпливо розглядати якісь суттєві закономірності становлення організацій, вироблення адекватної політики щодо них.

Проблеми формування структурно-організаційних засад „третього сектору” тією чи іншою мірою розглядаються у працях вчених, які займаються проблемами демократії, загальної теорії громадянського суспільства. Крім

сичними у цій галузі вважаються роботи таких авторів, як А.де Токівль, Р.Міхельс, Р.Патнем, М.Дюверже, К.Поппер, Д.Сорос та ін. Останнім часом з'явилося чимало робіт, присвячених менеджменту організацій, які дають багато матеріалу, корисного з точки зору вироблення адекватної сучасної моделі політики щодо громадських організацій. Це, зокрема, роботи П.Друкера, П.Мініцберга, Г.Щедровицького.

Українські суспільствознавці багато уваги приділяють аналізу передумов формування громадянського суспільства Серед них перш за все треба згадати прізвища таких науковців, як О. Гарань, А.Колодій, Є.Бистрицький, М.Попович, А.Карась, В. Полохало, І.Пасько, Я.Пасько, С.Рябов, В. Сидоренко, В. Ткаченко, М. Томенко та інші.

У плані методологічному дослідники здебільшого дотримуються розширеного тлумачення „третього сектору” (і громадянського суспільства в цілому). Можна зробити висновок, що „третій сектор” є фактично тою сферою позадержавного суспільного життя. На наш погляд, не є повністю обгрунтованим підхід, згідно якого громадянське суспільство просто репрезентує сукупність незалежних від держави громадсько-політичних організацій. Важливо враховувати різноманітні ідеологічні, ціннісні чинники, які сприяють (або ж стають на заваді) становленню „третього сектору” – тому громадянське суспільство не вичерпується тільки організаційною мережею власне організацій. Що ж до проблематики нашого дослідження, то ми якраз перш за все концентруємо нашу увагу на питаннях державної політики щодо виникнення громадянських організацій, їх підтримки у здійсненні ними різноманітних статутних завдань. Цей аспект знаходиться на периферії уваги указаних роботах і не виступає предметом спеціального дослідження. Це пояснюється здебільшого тим, що переважна кількість фахівців вважає цю тематику ледь не «другорядною» шоло «головних проблем», які стоять сьогодні на порядку денному перед пострадянськими суспільствами. Через те вивчення державної політики щодо громадського сектора не завжди є достатньо теоретично обгрунтованим, і найперше це стосується проблем сутності і основних напрямків сприяння державних органів громадянським організаціям.

Принципово важливим положенням загальної теорії громадських організацій є розуміння громадянського суспільства у якості регламентованого законом простору суспільного життя, у якому діють рівні і вільні індивіди, які усвідомлюють і реалізують власні різноманітні інтереси, об'єднуючись при цьому (і для цього) у різноманітні організації – без втручання і участі держави. Наявність і достатня розвиненість системи ефективно діючих громадських об'єднань (асоціацій) – базисна умова, на якій тільки й може розвиватися реальна демократія, коли забезпечується можливість повсякденної участі і залученості громадян до формування і реалізації життєво важливих рішень в усіх значущих сферах соціального життя.

Принципово важливими і критеріально значущими рисами вказаних організацій виступають наступні: вони носять добровільний характер і створюються спонтанно як наслідок вільної громадянської ініціативи; за своїм типом ці організації носять асоціативний характер і є характерним проявом громадянської самоорганізації, спроможності до самоврядування, самовпорядкування; організації носять неполітичний і неприбутковий характер (що, власне, і є підставою для відношення їх до саме „третього сектору”); важливою передумовою становлення громадських організацій є відносно широке поширення соціальних цінностей громадянського спрямування (громадянська гідність, потреба у постійному спілкуванні, отриманні постійної інформації про стан справ, участь, довіра між людьми, схильність цінувати і проявляти солідарність тощо, – тобто усе те, що західні теоретики громадянськості визначають як феномен „соціального капіталу”).

Право громадян України створювати громадські організації і брати участь у їх діяльності передбачене і захищене Конституцією України і відповідними законами (зокрема, Законами України „Про об'єднання громадян», „Про політичні партії” іншими законодавчими актами, які стосуються створення і функціонування організацій конфесійного спрямування, визівського самоврядування та ін.). На відміну від державних органів, де із необхідністю існують саме ієрархічні структури – із нерівномірним і нерівноправним розподілом повноважень, прав та обов'язків, в основі існування громадських організацій лежить принцип рівності і рівноправності. Організації створюють за власним бажанням і для задоволення якихось своїх потреб рівні індивіди, що користуються (згідно статутних вимог) рівним доступом до важелів управління організацією, можливостями керувати, контролювати хід реалізації прийнятих рішень та ін. Сутність громадських організацій та їх головну місію можна вбачати саме у скерованості на конкретні громадські справи, на задоволення потреб членів організації, на всебічне відстоювання прав членів організації, налагодження плідних багатоманітних стосунків із різними іншими громадськими організаціями (загалом вони повинні утворювати самодостатню мережу громадського спілкування, громадської активності) – і, не в останню чергу – із державними органами, із якими недержавні організації встановлюють партнерські стосунки, до яких за необхідності громадські організації апелюють та ін.

Становлення справжньої суб'єктності громадських організацій знаходить свій прояв у стійкій активності громадського руху, стабільному зростанні як кількості різноманітних організацій, так і нарощуванні членства у цих організаціях, проведенні цими структурами різноманітної діяльності, процесі якої здійснюється моніторинг інтересів громадян, агрегація цих інтересів, їх концентрація і вираження у діяльності відповідних груп і організацій за інтересами. Державна політика щодо громадських організацій

на наш погляд, повинна ставити на меті саме всебічне сприяння діяльності організацій за вказаними напрямками, на усіх стадіях життєвого циклу громадянської організації – від задуму її створення – реєстрації – становлення – і до отримання тією чи іншою організацією стійкої позитивної репутації як дійової сили, що репрезентує і захищає інтереси громадян.

За дванадцять років незалежної історії практично у кожній області виникли тисячі різноманітних організацій, діяльність яких охоплює усі значущі сфери, дотичні тим чи іншим соціальним інтересам. Показово, що відповідний довідник про НУО або НДО (неурядові чи недержавні організації) усіх областей України, виданий у 1997 р. центром «Counterpart» та Фондами «Counterpart», «Євразія» та Міжнародного Фонду «Відродження») [1] налічує 1631 організацію. В той же час на рівні кожної окремої області у подібних довідниках налічувалося аж ніяк не менше тисячі організацій. За різними відомостями (і за нашими власними підрахунками) десь із півтори тисячі організацій неприбуткового сектору діяло наприкінці минулого сторіччя на теренах Донеччини. Львівське обласне управління статистики та Фонд розвитку громадських організацій «Західноукраїнський ресурсний центр» у 1998 р. видали подібний довідник, що стосується Львівської області. Він містить 1830 назв легалізованих об'єднань Львівщини (з них 990 діють власне у Львові) [2]. Згідно наших спостережень, принаймні половина організацій, внесених у списки і покажчики, „існують” майже виключно на папері, не здійснюючи фактично ніякої діяльності для реалізації статутних завдань. На думку фахівців-експертів, які відстежують процеси виникнення і розвитку громадських організацій, до 80% виникаючих нових організацій фактично припиняють свою діяльність протягом року-півтора після своєї реєстрації (чи взагалі не починають її). Показово, що „Довідник організацій громадянського суспільства Донецької та Луганської областей”, виданий Донецьким регіональним центром „Сприяння” за підтримки Горлівського ресурсного центру ВУС-МО у 2001 р., налічував лише 339 організацій – тобто набагато менше половини зареєстрованих на той час громадських організацій у двох великих і багатонаселених областях Донбасу [3]. У першому ж ярмарку громадських організацій Донецької області, який відбувся того ж 2001-го року, взяло участь тільки близько 100 організацій [4].

Якщо класифікувати існуючі (зокрема, в рамках Донеччини) громадські організації за критерієм їх реальної дієвості і впливовості, то, на наш погляд, повноцінно діючими, активними структурами можуть вважатися максимум 10-15% (у найкращому випадку – 20-25%) організацій. Це перш за все організації, що користуються заслуженою репутацією, мають дійсний рейтинг довіри, користуються довірою громадян і увагою преси. Ці організації очолюються авторитетними лідерами, які репрезентують свої організації та цілеспрямовано відстоюють позиції на рівні регіональної політики. Найбільш успішними і життєстійкими, як показує досвід, є підпри-

емницькі організації і асоціації, молодіжні і жіночі об'єднання, а також благодійні організації (фонди), які дійсно відіграють реальну роль у суспільних процесах. Досить дієвим чинником суспільного життя стає відродження таких явищ, як благочинна діяльність і мсценатство вітчизняних бізнесменів. Наші спостереження показують, що серед громадян користуються авторитетом і популярністю організації, що ставлять на меті захист інтересів споживачів, – а також (мабуть, за традицією) профспілкові структури. Однак в цілому до будь-яких організацій належить не більше 10-12% громадян. На 1997-1999 рр. (тут ми покладаємось на результати кількох загальноукраїнських опитувань) приблизно 88-90% громадян України не перебували в жодній громадській організації.

„Відносно реальними” (почасти позначаючих ту чи іншу активність) є приблизно 30-40% зареєстрованих (легалізованих) організацій. Значна кількість цих організацій – „структури для себе”, „структури у собі”. Вони створювалися і існують для вузько корпоративних цілей і в цілому мало відомі широкому загалу.

Усі інші організації (причому, очевидно, більшість з числа зареєстрованих) існують, як вже зазначалося вище, практично тільки формально, репрезентуючи тільки свою назву, установчі документи та свідоцтво про реєстрацію. Перебуваючи у такому „законсервованому” стані, ці структури періодично позначають своє існування, коли виникає можливість подати заявку на отримання якихось бюджетних коштів, грантів від закордонних грантодавців та ін.

Намагаючись оцінити (діагностувати) стан поточних справ із розвитком громадських організацій, можна сказати, що відповідна активність і взаємодія громадян щодо захисту власних інтересів на нижчих шаблях соціальної стратифікації ще перебуває у зародковому, „ембріональному” стані, – а якщо й відбувається, то повільно, із зворотніми рухами та відкатами.

Саме на цьому рівні державна політика сприяння становленню громадських організацій якраз і може стати вирішальним фактором розв'язання проблеми. Наприклад, в межах Донецького регіону надзвичайно актуальною є проблема соціальної стабілізації стосовно так званих «депресивних територій», які репрезентують здебільшого поселення навколо підприємств (переважно вуглездобувних), які підлягають закриттю або вже закриті. Одним з істотних чинників, який спричиняє вказану депресію, є втрата системоутворюючих факторів, які раніше складали основу стабільного існування поселенської спільноти. Перш за все йдеться про підприємство, яке було раніше центром порядку і спадкоємності і трудовий колектив, у якому головним чином відбувалися усі головні події життя людини.

Закриття підприємства руйнує цей усталений і звичний порядок життя, відкидає людину до царини маргінальності, погіблює відчуття пок

нутості і безвиході. За цих умов великого значення, як показує досвід, може набувати цілеспрямована діяльність державних органів (із залученням недержавних організацій) із розбудови структур громадської (територіальної) самоорганізації, створення і підтримки сусідських общин (громад). Створення цих общин сприяє збереженню (відтворенню) повноцінних соціальних зв'язків, громадській консолідації на шляху пошуків не тільки виживання, а й можливостей подальшого відносно нормального існування. Прикладом позитивних наслідків такої громадської самоорганізації – із широким сприянням державних органів – може служити розгортання руху самоорганізації у м.Макіївці Донецької області, де громадяни кількох мікрорайонів („Сонячний”, „Зелений” та ін.) і т.зв. „віддалених селищ” (де соціальні проблеми мають дещо гостріший вигляд, ніж в центральних районах) заходилися активно створювати органи територіальної самоорганізації.

Успішні приклади втілення технологій общинної самоорганізації у депресивних територіях має така неурядова організація, як Агентство регіонального розвитку „Донбас”, за сприяння якого сусідські общини створювалися у депресивних районах (м.м. Стаханів, Єнакієве, Пролетарський район м.Донецька та ін.). Певний час така робота велася вказаним агентством у партнерських стосунках із УДКР (державною компанією, яка займається реструктуризацією шахт, зокрема, підготовкою до закриття і закриттям нерентабельних шахт та шахт із винятково небезпечними умовами праці). Досвід показав, що систематична участь представників влади у громадських слуханнях, присвячених проблемі закриття вуглездобувних підприємств, у тренінгах, які ставили на меті обговорення місцевих ініціатив – і ідею створення місцевих общин – в цілому вельми сприяє покращенню ситуації, залученню найбільш активних громадян до громадських справ, до опрацювання можливих сценаріїв налагодження соціальних зв'язків між мешканцями депресивних територій та ін.

Звичайно, цей процес формування первинної мережі громадських організацій в рамках виключно „проблемних” поселень є складним і багато в чому неблагогарним. Але зусилля у вказаному напрямку можуть принести бажані наслідки тільки тоді, коли відповідна робота з сприяння громадській самоорганізації стане плановою і обов'язковою з боку предсатвників органів місцевої влади. Сьогодні ж сонв здебільшого є проявом доброї волі та ініціативи певної частини „прогресивно мислячих” керівників на місцях, чого вочевидь недостатньо.

З іншого боку, важливо не тільки створювати якісь нові, але й за можливості зберігати старі громадські організації, які ще далеко не „виробили свого ресурсу” – ті ж ветеранські і молодіжні організації, профспілкові об'єднання. Як це часто трапляється, ці організації далеко не завжди використовують свій потенціал, коли йдеться про обговорення можливих напрямків і перспектив того чи іншого підприємства – зазвичай організації

швидко відходять в тінь і тихо припиняють своє існування, тоді як годі докласти порівняно невеликих зусиль для того, щоб реанімувати силу організації, поставити її організаційний потенціал на службу інтересам громадян – які саме сьогодні потребують підтримки і допомоги.

На жаль, модель сьогоднішніх відносин між державними органами і громадськими організаціями можна змалювати перш за все як асиметричну взаємодію між фактично нерівними партнерами. Громадський інтерес, що вступає у протиріччя із бюрократичними намаганнями, фактично відтісняється на узбіччя суспільно-політичного життя впливовими державними структурами, які чи то свідомо (найчастіше – свідомо), чи то через свій консерватизм намагаються приборкати активність людей, їхню ініціативу, не сприяють підвищенню громадянськості, спроможності людей власноруч, власними зусиллями вирішувати істотно важливі справи. З одного боку, це викликає відчуженість державної влади від реальних потреб людей, а з іншого, зумовлює низький рівень свідомості людей, відсутності якоїсь реальної зацікавленості з боку „пересічних громадян” у здійсненні інновацій, – фактично ж продовжує відновлюватись споживацька, утриманська психологія, коли люди навіть в умовах загрози своєму фізичному виживанню все ж таки не знаходять у собі сил і бажання щось міняти у звичному круговороті життя. У ситуації, коли все навколо докорінно змінюється, коли виникає потреба досить активно реагувати на зміни пошуком нових організаційних форм існування і захисту інтересів, – люди часто продовжують чекати від „начальства” рятівних вказівок і допомоги. Саме тому і саме на цьому етапі нашого розвитку державна політика повинна повною мірою враховувати наявні реалії і сприяти громадянам у їх намаганнях прищепити собі навички громадянської організованості.

Здійснене нами дослідження дає підстави вважати, що процес становлення громадських організацій знаходиться на стадії завершення початкового етапу своєї первинної інституціоналізації. В межах регіонів, як правило, існує досить велика кількість зареєстрованих організацій, членами яких офіційно виступають відносно значна кількість громадян. В той же час реально діючими організаціями, які могли б вважатися справжніми виразниками і захисниками соціальних інтересів, можна рахувати щонайбільш чверть (25%) з загальної їх офіційної кількості. Ще певна кількість організацій (принаймні ще чверть) може бути віднесена до відносно задовільно діючих структур. Таким чином, існує нагальна проблема подальшого розгортання організаційного становлення громадянських організацій, у чому великою є роль державної політики сприяння „третьому сектору”.

Цілеспрямована політика підтримки громадянського руху (в усіх сферах прояву реального інтересу) може ефективно враховувати різноманітні соціальні, групові та приватні інтереси, допомагати державним службовцям виховувати і зберігати інтерес і чутливість до суспільних потреб і запитів народу.

Література

1. Довідник неурядових організацій України. — «Академія», Київ, 1997. — 98 с.
2. Громадські об'єднання у Львівській області. Інформаційно-статистичний довідник. — „Діло”, Львів, 1998. — 147 с.
3. Довідник організацій громадянського суспільства Донецької та Луганської областей. — „Донеччина”, Донецьк, 2001. — 46 с.
4. Первая ярмарка общественных организаций Донецкой области. Сборник материалов. — «Искандер», Донецк, 2001. — 34 с.

УДК 331.52

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Попов Д.О., ст. викладач *Северодонецького технологічного інституту*,
Климець П.А., директор ЗАТ „Олімп”

У статті розглянуто теоретичні підходи до формування державного механізму ефективного використання трудового потенціалу, які передбачають повне, раціональне та продуктивне використання останнього у відповідності до його якісних та кількісних характеристик.

В статье рассмотрены теоретические подходы к формированию государственного механизма эффективного использования трудового потенциала, которые предусматривают полное, рациональное и продуктивное использование последнего в соответствии с его качественными и количественными характеристиками

Становлення ринкових відносин в Україні вимагає розробки та запровадження нових форм та методів системного управління відтворенням Трудового потенціалу.

Падіння обсягів виробництва, зупинка підприємств, скорочення сукупного попиту на товари вітчизняного виробництва внаслідок зниження життєвого рівня населення та втрати ринків збуту призводить до збільшення рівня як відкритого, так і прихованого безробіття в усіх регіонах України [1].

Зниження продуктивності суспільного виробництва, падіння ефективності використання робочої сили, збільшення чисельності безробітних, що